

Vizita în străinătate a d-lui Șef rabin și a d-nei dr. Moses Rosen

În ziua de 7 noiembrie a.c. d-na și d. Șef rabin dr. *Moses Rosen* au plecat la Paris, unde, la invitația d-lui *Claude Kellman*, președintele Conferinței permanente a comunităților evreiești din Europa, (Standing Conference) Eminența Sa va participa la lucrările acestei organizații.

La plecare, pe aeroportul Băneasa, au venit să-i conducă d-nii: *Emil Sechter*, secretar general al F.C.E.(M), prim-rabin *I. M. Marilus*, președinți de temple și sinagogi, funcționari ai Federației.

A fost de față d. director *Ion Lunganu*, șeful protocolului din Departamentul Cultelor.

În ziua de 10 noiembrie a.c., Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen* a luat parte, în prezidium, la lucrările Forumului comunităților evreiești din Europa, organizat de Standing Conference. În numele Federației Comunităților Evreiești (M) din România d-sa a adresat un vibrant cuvânt de salut.

Ședința de luni 11 noiembrie a fost prezidată de d. Șef rabin dr. Mo-

ses Rosen. Au luat cuvântul, printre alții; Marele rabin al Franței, *Jacob Kaplan*, *Claude Kellman*, scriitorul *Elie Wiesel*. Cuvântul de încheiere a ședinței a fost rostit de d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*.

Împreună cu d-na dr. *Rosen Eminența Sa* a participat duminică seara la recepția oferită de d. *Claude Kellman*, președintele lui Standing Conference, iar luni seara la cea oferită de către d. *Walter Eitan*, ambasadorul statului Israel la Paris.

Marti Eminența Sa a participat și a luat cuvântul la recepția oferită de către secția franceză a Congresului Mondial Evreiesc în onoarea delegaților din România și Iugoslavia.

În aceeași zi d-na și d. dr. *Moses Rosen* au asistat la ceremonia primirii în Academia de științe morale și politice a Marelui rabin al Franței *Jacob Kaplan*.

Tot în cursul zilei de marți, Eminența Sa a avut o întrevedere cu d. *L. Horowitz*, directorul general al „Joint”-ului pentru Europa, cu care a discutat bugetul pe anul 1969 al acestei organizații.

Stilul sinagogilor din antichitate

Pe măsură ce sporesc cunoștințele despre istoria Tării Sfinte, se lărgeste și domeniul cunoașterii cu privire la vechile construcții de sinagogi. Cercetările au început cu vreo sută de ani în urmă, când unele din vechile construcții au fost supuse unui studiu minuios. Judecând după stilul arhitectonic, ele puteau fi luate drept temple păgine. Numai datorită descoperirii inscripțiilor ebraice și arameice, cercetătorii au putut deduce că în realitate erau sinagogi. În acest fel s-au putut afla date interesante despre arhitectura, arta și obiceiurile religioase ale antichității iudaice.

Ultimele cercetări arheologice arată că epoca apariției primelor sinagogi este mult mai veche decât s-a considerat. Se presupune că pe vremea Templului din Ierusalim, în Iudeea mai exista un alt lăcaș de rugăciune și anume în anticul oraș Arad din Neghev. Nu de mult, arheologii au descoperit aici un sanctuar și o tăbliță pe care erau însemnate numele preoților care au oficiat cîndva în acest templu. Se mai știe că și în timpul exilului babilonean au fost ridicate temple, obșteile încercînd să remedieze în acest fel lipsa unui centru religios.

În secolul al III-lea î.e.n. a existat o sinagogă în Alexandria. Nu se știe precis dacă sinagogile desegroate recent n-ar fi vestigii ale fostei cetăți herodiene Massada, de pe țărmul Mării Moarte.

După căderea regatului iudeu și mai tirziu, după răscoala lui Bar Kohba, supraviețuitorii au părăsit Ierusalimul, stabilindu-se prin diferite alte regiuni ale țării. Astfel, au fost descoperite urme de sinagogi în Neghev, dincolo de Iordan, mai ales în Galilea. Cînd vremurile s-au mai liniștit, noi comunități înfloriră și meșterii începură a se gîndi la construirea unor sinagogi mai impunătoare.

Prima perioadă de înflorire datează de prin secolul al II-lea și a ținut pînă în al III-lea, cînd toate sinagogile erau construite în stilul romanic predominant. O a doua perioadă de înflorire a urmat între secolele IV—VI, cînd s-a făcut simțită influența bizantină. În acest stil s-au ridicat edificiile din Cezarea, Meron, Alma, Cuș Halav și Arbel. Deosebit de impunătoare erau templele de la Dura Europos din Siria și Kapernaum (Kfar Nachum), Korasin și Bar Am, toate în formă de basilică.

Prin tradiție, orice sinagogă trebuia construită cu fața spre Ierusalim. Astfel, casele de rugăciuni din partea sudică a Ierusalimului erau orientate spre nord, cele de dincolo de Iordan spre vest, iar cele din Galilea spre sud. La sinagogile ulterioare, din epoca bizantină, nu fațada, ci pereții din fund erau îndreptați spre Ierusalim.

Ceea ce dădea sinagogilor din perioada helenistică o notă distinctivă erau fațadele

impunătoare și ușile ornate artistic. Devenise o regulă ca în mijlocul fațadei să existe un portal mare și lateral, două uși mai mici, deasupra cărora era câte o ferestră.

Sinagogile cele mai impunătoare care ne sînt cunoscute sînt din Galilea. Se presupune că cea mai frumoasă dintre ele a fost cea din Kapernaum. A fost construită din gresie albă, contrastînd uimitor cu celelalte construcții ale orașului, zidite din bazalt negru. La numai cîțiva kilometri se afla sinagoga de la Korasin, construită tot din bazalt. Ambele sinagogi se aseamănă prin arta lor, chiar dacă cea din Kapernaum e mai mare și sculpturile sale executate la un nivel artistic superior.

În templul din Korasin exista cîndva un jîlt din piatră, așa numitul „jîlt al lui Moșe”, destinat bătrînilor obștei. Și azi se mai poate citi pe el inscripția arameică „Juda bar Ismael, donatorul jîltului”. Jîltul se află în prezent la Muzeul din Ierusalim.

Sinagoga din Kapernaum a fost scoasă la lumină încă în anul 1905, de către o expediție arheologică germană. Cea din Korasin a fost descoperită abia cu cîțiva ani în urmă.

O altă sinagogă care impune prin arta sa, din perioada helenistică, se află în orașul Bar Am din nordul Galileei. Și astăzi fațada sinagogii, cu cele trei uși de intrare artistic executate, inspiră admirație. Dar aceasta n-a fost singura sinagogă din acest oraș. Aici a mai fost descoperită o inscripție în piatră în limba ebraică: „Pacea să domnească aici și pretutindeni în Israel! Jose Levitul a ridicat acest altar. Fie ca faptele lui să ducă la victorie. Șalom!” Această piatră cu inscripție se află în prezent la muzeul Luuvru din Paris.

Ceva mai tirziu, arheologii au scos la lumină sinagoga din Hamat bei Tiberias, de la începutul veacului al IV-lea. Stilul în care e construită denotă trecerea spre arta bizantină. Sinagoga din Dura Europos, descoperită prin anul 345 î.e.n., este renumită prin frescele ei, reprezentînd scene biblice.

Arta sinagogală a găsit o bogată sursă de inspirație în modelele helenistice, pătrunse de o tendință spre meditație. Ornamentele în piatră constau în frunze de viță de vie, rodii, urcioare de ulei și frunze de palmier, apoi obiecte rituale ca etrogul, lulavul și menora. Afară de aceasta, se mai pot vedea ca ornamente stele cu cîte cinci și șase colțuri, de o străveche semnificație rituală. Nu lipsesc nici figuri de animale și de oameni de prin partea locului. Ulterior, aceste chipuri au fost suprimate, potrivit prevederilor iudaice, dar la sinagoga de la Korasin ele se văd încă. Tot ca motive decorative se mai pot vedea reprezentări de roți, trandafiri și circonferințe simbolizînd soarele.

Simbolul iudaismului

Maghen David. Scutul lui David, cel mai răspîndit simbol al iudaismului, este format din două triunghiuri echilaterale, suprapuse, astfel ca să formeze o stea hexagonală.

Originea acestui simbol se pierde în negura timpului. El a fost cunoscut vechilor egipteni, indienilor, chinezilor și altor popoare din antichitate. A fost găsit pe un sigiliu din secolul VII î.e.n., descoperit la Sidon; pe piatră funerară a unui anume Leon Ben David, din secolul III-lea; pe frontispiciul sinagogii din Capernaum; în catacombele evreiești de la Villa Torlonia, de lângă Roma; pe un zid al cetății Ierusalim.

În sfera exterioară mozaismului, îl găsim înscruțat pe o amuleta arabă din secolul al IX-lea; în texte magice bizantine; în cărți de magie din evul mediu; în folclorul german etc.

Nu se poate preciza în care anume perioadă Scutul lui David a devenit simbolul recunoscut al iudaismului. Primele apariții pe frontispiciul de clădiri sau pe obiecte de cult mozaic sînt deseori însoțite de alte simboluri, ceea ce dă loc să se considere că și steaua în șase colțuri a fost o vreme un detaliu decorativ.

Mai frecvent acest simbol începe să apară pe pereții sinagogilor din secolul al XVI-lea, o dată cu răspîndirea curentului cabalist. O anumită perioadă, steaua în șase colțuri apare alături de Menora — candelabru cu 7 sau 8 brate — pe care apoi o înlocuiește cu totul în sinagogi și pe obiecte de cult. Pe un manuscris ebraic din anul 1564, aflat în păstrarea Bibliotecii municipale din Hamburg acest simbol este însoțit de cuvintele *Maghen David*.

Nu mai în sursele iudaice triunghiul suprapus se numește „Scutul lui David”; sursele neevreiești numesc acest simbol „Peceea lui Solomon”. Titlul iudaic apare mai întîi în lucrarea „Eškol Hakofer” (prin 1148) al karaitului Iehuda ben Eliaha Hadasi. Aici, în legătură cu *mezusa* (amuleta tînută pe ușorul ușii) sînt indicate numele a șapte îngeri, fiecare din ele însoțit de această hexagramă. Această referire ar indica însemnătatea simbolului.

După alti cercetători, originea simbolului trebuie căutată în Cabala. Potrivit concepției cabalistice, există două lumi, una superioară și alta inferioară, reprezentate grafic de cele două triunghiuri suprapuse, exprimînd evoluția și învoluția, legătura interioară a vizibilului și a lumii invizibile. În

mod alegoric cele două triunghiuri reprezintă apariția microcosmului (omul) din macrocosm (universul); în conformitate cu această analogie, steaua formată prin suprapunerea celor două triunghiuri amintește că Mesia, fiul lui David va apare din sinul lui Abraham.

O confirmare a acestei explicații este faptul că în Evul mediu acest simbol era indicat ca „Scutul lui David și Abraham”; în Biblie (Gen. 15: 1; Ps. 18: 36) Dumnezeu apare ca „scutul” sau ocrotitorul atît al lui David cît și al lui Abraham. Întrebuințarea termenului de „scut” indică legătura dintre astrologie și mit.

Scutul lui David a mai fost interpretat ca evocînd cele șapte zile ale săptămîinii. Hexagonul din centru, cea mai completă figură, ar fi Sabatul, iar cele șase triunghiuri exterioare ar reprezenta zilele săptămîinii.

Ori care i-ar fi fost originea, *Maghen David* a reprezentat pentru toate generațiile valorile sacre ale iudaismului, fiind de acea considerat el însuși un semn sacru de către credincioși.

Fasciștii și naziiștii au căutat să batjorească acest simbol, transformîndu-l într-un stigmat. Impunînd a fi purtat în mod obligatoriu de către toți evreii, ei urmăreau să-i expună opoziției publice, să arate că acești oameni sînt scoși în afara legii. Martiriul suferit de milioane de bărbați, femei și copii pe fîntreg cuprinsul Europei vremelnice cîmpite de forțele întinse de fascismului a adăugat încă un sens simbolului mozaic.

În acest număr:

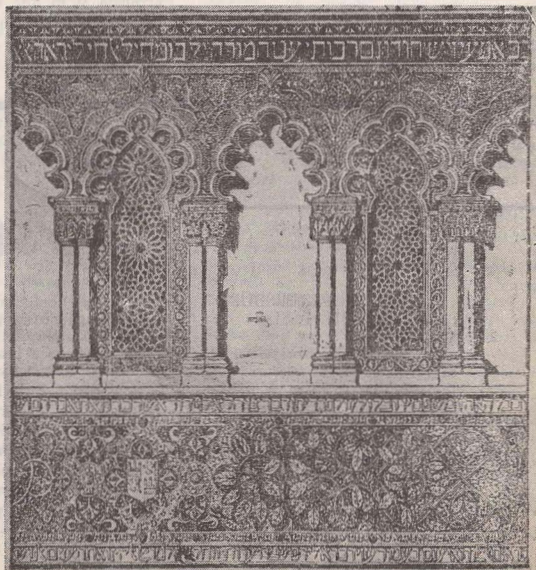
Macedonski și evreii

(pag. II-a)

INTERVIUL NOSTRU

(pag. V-a)

Sinagoga El Transito din Toledo (secolul al XIII-lea)

MACEDONSKI ȘI EVREII

La 1 ianuarie 1907 apare la București o publicație evreiască: „Viața israelită”, scoasă de Carol H. Agatstein, un ziarist care și-a legat numele de prima încercare de dicționar biografic și monografic ilustrat.

„Viața israelită” a apărut o dată pe săptămână, în două serii, cu unele întreruperi, între anii 1907—1910, subintitulându-se „Organul junimei intelectuale”. A fost un periodic scris cu vioiciune, care în anul I a avut ca redactor pe poetul A. Axelrad.

Între colaboratori s-au numărat poeții A. Steuerman-Rodion, H. Pekelman (Enric Furtună), H. Libanon (Leon Feraru), iar dintre fruntașii vieții evreiești, istoricul I. B. Brociner.

Cercetînd colecția necompletă a periodicului „Viața israelită” aflată în arhiva noastră documentară, am avut surpriza plăcută să aflăm printre colaboratori și pe poetul Alexandru Macedonski, inspiratorul și fondatorul revistei „Literaturul”.

În tratarea, în unele laturi exhaustivă, a problemelor multiple ridicate de personalitatea marelui poet, a fost mai puțin cercetată una din laturile acestei figuri originale. E vorba de raporturile lui Alexandru Macedonski cu evreii. George Călinescu a fost cel dintîi care, într-un foileton publicat în ziarul „Națiunea”, s-a ocupat de poziția lui Alexandru Macedonski în chestiunea evreiască.

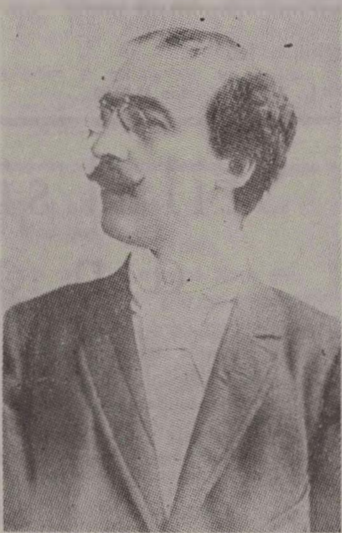
În 1907, poetul lua atitudine hotărîtă în contra șovinismului și totodată împotriva capitalismului neproductiv, respingînd teoria inegalității fatale, care este rasismul. Articolul în care Macedonski se ocupă de această

problemă a apărut în numărul 1 al „Vieții israelite”, sub titlul: „Dreptatea și prejudecățile”. „Pe om îl face ce este clima, solul, în alți termeni nutrimentul și mai cu seamă oamenii în mijlocul cărora e chemat să trăiască” — scrie poetul. „Dacă sînt gînji inferioare sau gînji cu mișcări sufletești osebite de ale celorlalte, acestei împrejurări se datorește și inferioritatea și deosebirea. În realitate sufletul întregii omeniri este același, apt pentru bine și pentru rău deopotrivă — pentru lumină și pentru întuneric. Nu sînt dar întemeiați cei care n-ar ține socoteală de aceste principii și n-ar voi să facă să intre sub aceleași reguli de legislațiune pe toți oamenii — or care ar fi ei”.

E o profesiune de credință pe care Alexandru Macedonski a confirmat-o nu numai cu vorba, ci și cu fapta. La revista pe care a condus-o și în cadrul cenei lui ei, scriitorii și poeții evrei au fost primiți cu multă prietenie.

Între poeții care au debutat la revista „Literaturul”, în afară de Tudor Vianu și poetul Alex. Westfried, se înscrie și numele lui I. Peltz. Autorul romanului „Calca Văcărești” este lansat ca un nume nou de Macedonski în primul număr al „Literaturului” — ul-

Alexandru Macedonski

tima serie care apare de la 29 iunie 1918 — cu fragmentul de roman „Mășterul viață”. Începînd cu Nr. 2, I. Peltz figurează ca redactor, locul lui luîndu-l, de la Nr. 6, Tudor Vianu.

Poetul „Noptilor” a fost și autor dramatic.

Într-una din scrierile sale, „Saul”, sînt evocate personaje biblice, tragedia fiind axată pe faptul istoric al conflictului dintre profetul Samuel și regele Saul, despre care se vorbește în prima parte din „Cartea Regilor”. Scrisă în colaborare cu Cincinat Pavelescu, tragedia „Saul” a însemnat, în 1893, un monument literar important. Piesa a fost jucată pentru întia oară la Teatrul Național, la 28 decembrie 1893, cu Nottara în rolul lui Saul, cu Ana Ciupagea, în Asura, cu Aristița Romanescu în Micalad. În seara premierei, autorii au fost aplaudați mult, fiind chemați la rampă de 12 ori.

În „Viața israelită” Alexandru Macedonski a mai colaborat cu alte două articole. În numărul 2 din 8 ianuarie 1907, sub titlul „Patriotismul real”, el publică un articol în care deplora antisemitismul și susținea cu argumente că e anti-patriotic. „Timpul cînd oamenii se îmbătau de cuvinte a trecut. Asăzi nu mai e destul să declami fraze sfîrșitoare și nici chiar să te faci antisemit pentru ca să te pui în evidență și să treci de patriot... Se poate zice că a fi antisemit e a nu fi patriot... Orice om e nepatriot cînd cade mai pejos de om și oricine cade mai pejos de om cînd e condus de prejudecăți”.

În numărul 3 din 14 ianuarie 1907, Alexandru Macedonski publică un articol intitulat „Camăta și cămătarii”, în care respinge ideea că evreii ar fi congenitali uzurari.

Atitudinea liberală, lipsită de prejudecăți, afirmată și în alte cazuri, a fost imprimată de Macedonski și în orientarea revistei sale „Literaturul”.

SOLOMON SAVIN

Contribuții la istoria evreilor din Brăila

Una din cele mai valoroase monografii istorice apărută recent în Editura Științifică este „Istoricul orașului Brăila”, scrisă de dr. docent Constantin C. Giurescu, profesor la Universitatea din București.

Cartea prezintă un deosebit interes și pentru ceea ce cuprinde ca material informativ interesînd trecutul comunității evreiești din Brăila.

Alcătuită într-un spirit științific desăvîrșit, folosind o documentație extrem de bogată, cartea d-lui prof. C. C. Giurescu este și un exemplu de înaltă probitate prin citarea tuturor surselor și autorilor care s-au ocupat de Brăila.

Din materialul inedit folosit de autor cităm în primul rînd rapoartele consulului austriac din Brăila, descoperite anul trecut la Haus-Hof und Staatsarchiv din Viena.

Într-unul din aceste rapoarte se pomeneste de mai multe ori de Theodor Mendl, în legătură cu mișcările țărănești din 1907 și cu rolul pe care l-a avut Th. Mendl ca arendaș al domeniului Brăilei.

Theodor Mendl a arătat un început de înțelegere față de revendicările țăranilor, tratînd direct cu ei la Prefectura județului și angajîndu-se în scris să renunțe de la toamnă la arendașia moșiei Cioara. Totodată s-a angajat să nu mai ceară țăranilor cărături gratuite. Aceste concesii parțiale nu au mulțumit pe țărani, totuși au dus la slăbirea încordării, moșierii și arendașii în număr de patruzeci, întruniți tot la prefecură, subscrind o declarație că fac și ei „concesiunile” acordate țăranilor de Theodor Mendl, renunță pe de-a-supra cu totul la plocanele de găini, ouă și unt pe care țăranii trebuiau să le dea în momentul cînd semnau învoiala cu stăpînul sau arendașul moșiei.

Despre Theodor Mendl adăugăm că a făcut și un întins comerț de cereale, numele lui fiind cunoscut pe marile piețe importatoare de cereale. El a introdus mijloacele mecanice în portul Brăila, aducînd cele dintîi elevoatoare plutitoare.

Lucrarea istoricului C. C. Giurescu citează între tot felul de negustori care cumpărau sau vindeau grîne peste hotare, pe lingă românii locali și brașoveni, adică români, din Schei, greci, aromâni, italieni, armeni, evrei ș.a. În comerțul cu grîne, cu vite și cu produse animale care implica un corp specializat și numeros de negustori — precizează istoricul C. C. Giurescu — pe vremea cînd Brăila era raia, activau în primul rînd români, turci și greci, apoi armeni și evrei.

„CIOCIRLIA”
APLAUDATA
LA NEW YORK

Ansamblul folcloric de cîntece și dansuri „Ciocirlia” întreprinde un lung turneu în S.U.A., Canada și Mexic.

Aureolat de fama pe care și-a cucerit-o în turneul pe care l-a întreprins în Statele Unite cu cîțiva ani în urmă, ansamblul folcloric „Ciocirlia” a fost primit cu deosebită căldură și simpatie. La sosirea pe aeroportul din New York solii artei românești au fost întâmpinați, pe lingă ziariști și reprezentanți ai vieții culturale, de un număr impresionant de americani de origine română. Mulți au venit în întâmpinarea oaspetilor în costume naționale românești.

Turneul a fost inaugurat la 15 octombrie a.c. printr-un succes de prestigiu. Cei peste 3.500 de spectatori care au asistat la premiera de la Madison Square Garden au făcut o primire entuziasă artiștilor români, ovacionîndu-i în repetate rînduri la scenă deschisă.

Frumusețea și bogăția costumelor populare, virtuozitatea dansatorilor, originalitatea și ritmul dansurilor, diversitatea muzicii explică în mare parte acest succes. așa cum au subliniat numeroșii spectatori veniți în culise să-i felicite pe interpreții români. Prestigioasă și exigenta rubrică artistică a ziarului „New York Times” a comentat, a doua zi, în termeni extrem de elogiози acest spectacol. „Ansamblul din București constituie un grup folcloric de înaltă clasă, cu dansatori ieșiți din comun, cu desăvîrșit gust artistic și un înalt profesionalism”, apreciază ziarul.

TELEFONIA AUTOMATĂ INTERURBANĂ

Pină la sfîrșitul acestui an, la sistemul telefonic automat interurban vor mai fi conectate municipiile Craiova, Sibiu, Cluj și Timișoara.

Pină în prezent, telefonია automată interurbană a fost introdusă la București, Constanța, Mamaia, Eforie, Mangalia, Brașov și Ploiești. Pentru anul viitor se prevede ca telefonია automată interurbană să fie extinsă în încă alte 7 orașe importante ale țării.

CARGOU DESTINAT TRANSPORTARII CHERESTELEI

La șantierul naval din Constanța a început construcția unui nou tip de navă maritimă: cargou destinat transportării chereștelei, cu o capacitate de 1.920 tdw. Proiectul noului tip de cargon a fost elaborat de Institutul de cercetări și proiectări pentru construcții navale din Galați. Nava va avea o linie modernă, instalații de bord cu un grad ridicat de mecanizare și automatizare, dotări speciale pentru asigurarea posibilităților de navigație atît în apele zonelor calde, cit și în cele cu ghețuri. Primele 5 cargouri sînt destinate exportului.

FILME PREMIAE

La cel de al VI-lea Concurs tehnic internațional al filmului, ținut la Bruxelles, România a prezentat două filme, care au fost distinse cu un premiu de onoare și o mențiune.

Caruet

OTELUL PETERSBURG DIN IAȘI

În istoria țării, ori de cîte ori se vorbește despre mișcarea revoluționară din 1848 în Moldova, se pomeneste de „otelul Petersburg” din Iași. Era instalat în una din cele mai mari case boierești, care la etaj avea un salon mare, unde se făceau, de obicei, nunți, „bal masché” — baluri cu măști.

În anul 1848 această sală a găzduit adunările publice din martie,

un fel de forum revoluționar. După istoriograful Gh. Ungureanu, proprietarul imobilului în care se afla instalat „otelul Petersburg” a fost bancherul Michel Daniel din Iași. El îl cumpărase în 1847 de la vornicul Vasile Ghica, care îl moștenise de la tatăl său, logofătul Grigore Ghica. Amplasarea acestui imobil era în „coastele palatului Ocirmuirii”, pe Ulița Mare, colț cu ulița Podului Roșu, vechiul cartier evreiesc.

VECHIUL TESTAMENT ÎN TRADUCEREA LUI NICOLAE MILESCU

Spătarul Nicolae Milescu, considerat primul român „uomo universale” (om universal), a fost nu numai autorul „Jurnalului siberian” și al „Descrierii Chinei”, ci și autor dt traduceri. Un traducător de vocație și pasiune, căruia cultura română îi datorează și tălmăcirea integrală a Vechiului Testament după versiunea grecească a Septuagintei.

AFORISME HASIDICE

Despre buna cuviință

Rabi Mendele din Kotzk a spus: e obiceiul ca autorii să-și prefăteze cărțile, căci scris e ca o carte fără prefată e ca un trup fără suflet. Care este prefata Torei, cartea cărților?

Și tot el a răspuns: Prefata Torei este buna cuviință, căci scris este: „Buna cuviință este începutul Torei”. Întocmai cum conținutul unei cărți poate fi cunoscut după prefată, tot așa se poate vedea câtă Tora cunoaște un om după bună cuviința pe care o are în comportare.

Rabi Zușie a spus: Nu mi-e teamă că pe lumea cealaltă voi fi tras la răspundere pentru că nu am fost asemenea patriarhilor, asemenea lui Moșe, asemenea lui Baal Sem Tov. Căci nu-i este dat fiecăruia să fie Baal Sem. Teamă însă îmi este că în fața judecării cerești voi fi întrebat și mi se va cere să răspund: Dar Zușie ai fost? Te-ai comportat oare în viață așa cum trebuia să se comporte Zușie? Dat-a cu adevărat spiritul tău tot ceea ce putea și trebuia să dea?

De aceste întrebări mi-e frică...

Intr-un rînd, în ultimii ani ai vieții sale, rabi Mendele din Kotzk a spus: Unica mea năzuință este să fiu în stare să fiu autorul unei opere fără multe cuvinte, care să merite titlul de Om.

Rabi Nahman Bratzlauer era un mare povestitor de parabole pline de filc. O dată, într-o convorbire cu unul din învățăceii săi, el a spus: lumea spune că poveștile sînt pentru a dormi copii; eu, însă, cred că rostul lor este să trezească pe oameni...

Nu ai pentru ce invidia pe acela care-i invidiază pe alții...

Rabinul din Sadagura a spus: invențiile tehnice sînt pentru omul credincios o sursă de învățăminte de preț. Astfel, telefonul îi aduce aminte că ceea ce se vorbește aici se aude dincolo (adică în lumea viitoare); telefonul — că fiecare vorbă este prețioasă; calea ferată — că este uneori de ajuns un singur minut pentru a pierde totul.

Cavoul amintirii

În anul 1949 un număr de 30 de eprubete de sticlă au fost aduse la Ierusalim. În ele se afla cenușă omească, cenușă unor evrei ce fuseseră arși după exterminarea lor în camerele de gaze.

Eprubetele au fost îngropate pe muntele Sion, în apropierea zidului de apus al templului distrus cu două mii de ani în urmă. În fiecare zi un miniam călător din zece bîtrîni rostesc aici rugăciunea de Kadiș în memoria martirilor. Se rostesc rugăciuni și se studiază Tora în preajma acestor locuri, căci muntele Sion cu cele 30 de eprubete constituie o amintire cutremurătoare a celor 6 milioane de evrei exterminați.

În Cavoul amintirii de pe muntele Sion se află 80.000 pergamene de Tora, provenite din lagărele de exterminare, din ghetouri și sinagogi distruse. Aici, pe muntele Sion, se adună pergamenele. Peste o mie de suluri sfînte au fost restaurate și date din nou în folosință credincioșilor.

În cavou, în amfore mari se păstrează sute de foi de pergamene pătate cu sînge. Alături se află pietre funerare în amintirea comunităților exterminate. Pe fiecare piatră e înscris numele unei comunități. Fiecare piatră consemnează istoria uneia dintre comunitățile distruse.

Pe un peret sînt scrise cîntece ale partizanilor și luptătorilor din ghetouri. Într-un dulap se păstrează o mantie făcută din pergamene de Tora cu care „busonul” se îmbrăca spre hazul mulțimii. Toate acestea se păstrează aici spre a aminti posterității suferința și martiriul poporului nostru.

BRIT IURIT OLAMIT

Citiți în pag. 12-a textul în limba ebraică

Pe urmele iudaismului din Veneția

(Urmare din pag. 111-a)

Amsterdam, Rotterdam, Londra și Hamburg, unde se stabiliseră importante comunități de evrei fugiți din Spania, numără în 1655 circa 5000 de suflete. E cifra cea mai ridicată pe care a atins-o vreodată această obște. Un secol mai târziu, numărul evreilor venețieni a scăzut la 2000 în urma emigrațiilor, survenite ca o consecință a Tratatului de la Pozarevac (1718). Urmăzătorii a secol de decadență și slăbire, în care se vede din nou destinul evreilor venețieni strîns legat de fluctuația politică a Republicii Veneția.

Instaurarea republicii franceze a avut consecințe favorabile și în viața evreilor: la 11 iulie 1797, porțile ghetoului din Veneția au fost doborîte. Dar în urma tratatului de la Campoformio, Veneția a ajuns sub dominația austriacă, iar evreii și-au pierdut drepturile. Acestea le-au fost restituite, însă, în 1805, sub domnia lui Napoleon. În 1814, Veneția căzu din nou sub dominația austrieacă. Atitudinea lor față de evrei a devenit atunci ceva mai binevoitoare.

Comunitatea evreilor din Veneția a luat parte activă la mișcarea de renaștere politică a sec. al XIX-lea. Un fiu al obștei evreiești, Issac Pesaro Maurogonato, a ajuns în fruntea ministerului de Finanțe. Rabinii Abraham Lattes și Salomon Olper au fost aleși deputați. În 1866 Veneția a fost anexată Italiei și de atunci istoria sa se confundă cu cea a regatului lui Victor Emmanuel.

În timpul primului război mondial, un mare număr de evrei s-au vălșat siliți să părăsească Veneția. Cei care au rămas n-au fost cruțați de dureroasele evenimente care au zguduit evreimea în urma persecuțiilor naziste. Aproape un sfert din populația eвреiască din Veneția a fost deportată. În prezent mai trăiesc aici vreo 900 evrei.

Epitafe ebraice

Epitafele, sau inscripțiile pe pietrele de mormînt, sînt de o importanță considerabilă pentru istoria culturii și civilizației iudaice, deoarece ele reprezintă informații despre familii și așezări ale evreilor în timpurile mai vechi și mai recente și despre indeletriciile pe care le practica. De multe ori, aceste epitafe constituie unica informație în problemele amintite.

În timpurile vechi, epitafele erau de obicei bilingve, scrise într-un amestec de cuvinte și formule ebraice și indigene-aramice, greacă sau latină. Rareori epitaful conținea numai din numele și datele nașterii și morții decedatului; foarte adesea el conținea și scurte date despre caracterul și faptele sale și chiar despre viața lui.

È probabil că epitafele au fost introduse în Iudeea sub influența elenă și romană prin secolele I și II înaintea erei noastre. Dintre cele mai vechi pietre de mormînt descoperite pînă acum conțin numai motive ornamentale, arheologii consideră că epitafele erau uzuale printre evreii timpurilor vechi. Se pare însă că în epoca biblică, sau chiar în primele secole ale perioadei celui de-al doilea Templu (începînd din anul 516 î.e.n.), astfel de inscripții nu au existat.

La început inscripțiile nu conțineau cuvinte de binecuvîntare, rugăciune sau dedicare, sau orice alte date, ca într-un epitaf. O excepție o constituie inscripția de pe mormintele familiei Boethos, aflate în apropierea mormîntului lui Iacov, din Valea Kidronului, lângă Ierusalim. Această inscripție cuprinde, pe lângă numele decedatului, cuvintele ebraice „ze kever umișkan” („acesta este mormîntul și locul de odihnă al lui...”) și este semnificativă pentru evoluția tipului ebraic de epitaf.

Cu toată conciziunea lor, aceste vechi epitafe ebraice furnizează informații prețioase cu privire la familiile evreiești ce au trăit în Ierusalim, în antichitate. Acesta este cazul vestitei familii preoțești din Kallon (probabil echivalent cu Kalonimus), înrudită prin căsătorie cu marele preot Iosua ben Gamala. Un grup important de epitafe găsite într-o groată din Valea Kidronului sînt descrise în Buletinul No. 5 al Asociației arheologice britanice (1924): este menționată, în acest grup, o scurtă inscripție ce conține trei cuvinte aramice, indicînd numele unui bărbat — Simeon — capul familiei, rămășițele fiilor săi aflîndu-se în același cavou. Tot în arameică sînt și celelalte epitafe.

Pe vreo sută de inscripții descoperite în apropierea Ierusalimului, majoritatea numelor apar elenizate, scrise cu caractere grecești, alături de numele ebraic. Un număr de epitafe dintr-o perioadă ulterioară, găsite în Panonia, sînt redactate într-un amestec de latină și greacă, altele fiind scrise numai în latină. Un cavou găsit lângă Ierusalim conține rămășițele fiilor lui Nicanor din Alexandria, care muriseră probabil înaintea tatălui lor; Nicanor este menționat în Talmud, arătîndu-se că el a donat ușile Templului curții din față.

Un mare număr de epitafe din primele secole ale erei noastre au fost găsite la Joppa (laffa de astăzi), Lydda și alte orașe elene din Iudeea. Nenumărate așa-numite „morminte ale învățaților iudei” purtînd inscripțiile *berabi* sau *beribi* („fiu al învățatului”) și alte forme similare în ebraică sau grecește, au fost găsite la Joppa. Tot aici, pentru prima dată, apar, ca o parte din textul epitafelor, binecuvîntări ca *zichrono livraha* („fie memoria lui binecuvîntată”), *zakhir levot* („Dumnezeu să-și amintească de el”), *shalom* („pace”) și *noah nefes* („odihnească sufletul lui”). Binecuvîntarea *zichrono livraha* este foarte des întîlnită astăzi sub forma abrevierii Z. L. Acesta a fost binecuvîntările cele mai des folosite pe epitafele din perioada talmudică și post-talmudică.

Un epitaf găsit lângă Iavne poartă în ebraică, pe lângă date personale, ultimele trei cuvinte din Ps. 125: 5, *shalom al Israel* („pace în Israel”), care apare și pe un epitaf datînd din anul 688 găsit la Narbonne (Franța). Mai multe epitafe au fost găsite în Apollonia, Caesarea, En Sinia, Gaza, Ge-

Vechiă piatră funerară din cimitirul din Ștefănești (județul Botoșani)

zer, Kiriath-Iearim, Lydda, Michmas, Nazaret, Ramah, Samaria, Tiberias și alte locuri.

În afara Iudeei, cele mai vechi epitafe evreiești se crede a fi cele din catacombele Romei, datînd dinaintea primului secol e.n. Foarte puține din acestea sînt în ebraică, cele mai multe în greacă sau latină. Aceste epitafe au fost identificate cu precizie ca aparținînd mormintelor de decedați evrei, prin Menora — candelabru cu șapte brațe — care apare pe acestea ca simbolul memoriei sufletului. Unii arheologi consideră aceste epitafe ca cele dintîi în sensul modern al cuvîntului. Ele nu conțin data morții, ci doar numele, vîrsta, rangul, în unele cazuri și numele persoanei care a sfîrșit piatra de mormînt și a închinat epitaful membrului celui decedat. Adesea, în aceste epitafe, decedatul este înfățișat ca sînd de vorbă cu trecătorul la persoana întîia. Multe din aceste epitafe au, la început, în greacă sau latină, fraza „Aici odihnește”, și se încheie cu o rugăciune sau cu o urare de asemenea în grecește sau latinește: „Aibi curaj”, „Fie-i memoria binecuvîntată”, „Dormi în pace” etc. Unică binecuvîntare ebraică sau urare care a fost descoperită pe epitafele catacombe este *shalom al Israel*.

Un număr de epitafe cu inscripții în limba ebraică au fost găsite în Crimeea, datînd probabil din primul secol al erei noastre. Multe din epitafele karaite găsite acolo sînt date plecînd de la anul distrugerii regatului de nord (721 î.e.n.).

Începînd cu secolul al IX-lea, limba folosită în epitafe a fost ebraica. Invocarea sau binecuvîntarea, atît de frecventă de pe epitafe, începe să apară sub formă de abreviere, pentru că înțelul cu înțelul să dispară cu totul.

Alte epitafe din perioade ulterioare au fost găsite la Tortosa (Spania), Arles și Narbonne (Franța), Benvenuto (Italia) și în diferite regiuni din nordul Africii. Prin secolul al XIV-lea, pe lângă numele decedatului se adaugă lungi elogii sau lamentări. Epitafe din perioada medievală au fost găsite în mai multe orașe din regiunea Rinului, Carinthia, sudul Franței și în alte țări europene.

DECESUL UNEI PERSONALITĂȚI KARAITE

În Israel a încetat din viață, în vîrstă de 86 de ani, rabinul Josef Marzuk, conducătorul sectei evreilor karaite. În ultimele 4 decenii defunctul a trăit în Țara sfîntă.

A black and white illustration of Noah's Ark, a large wooden vessel with a ramp, sailing on a sea of stylized, dark, rolling waves. The sky is dark and textured.

A black and white woodblock print illustration of a landscape framed by a large, ornate archway. The archway is supported by a central pillar and has a decorative border. The landscape inside the arch features mountains, trees, and a body of water. The style is traditional Japanese woodblock print.

A black and white portrait of a man with a mustache, wearing a dark suit and a light-colored shirt. He is holding a saxophone vertically in front of him with both hands. The background is dark and textured.

Marsulius Alexandru

piano forte

Ch. J. Bernstein

Made in the United States of America

L'Alouette

MOORE BROS.
HARD SOLD

CH. J. BERNSTEIN
PARIS

PARIS, 11, AVENUE DE LA GAZETTE, 11-13
NEW YORK, 30 W. 46 ST.

MAURICIU ROTHEMBERG

stiri

GHID EVREIESC

În Franța a apărut un ghid al instituțiilor evreiești existente în această țară. Sint de asemeni indicate personalitățile vieții acestei obști.

VECHE SINAGOGĂ SCOASĂ LA LUMINA

În localitatea Odenburg de la frontiera răsăriteană a Austriei a fost scoasă la lumină o veche sinagogă despre care specialiștii cred că ar data din secolul al XIII-lea. Interiorul s-a păstrat în stare relativ bună, putându-se citi chiar și numele citorilor. Continuându-se săpăturile, a mai fost descoperită și o altă sinagogă. la mică distanță de prima.

SERVICIU RELIGIOS LA HAVANA

Rabinul Everett Gendler din Princeton — New Jersey a oficiat la Havana serviciul religios în zilele de Roș Hașana și Iom Kipur. Rabinul Gendler s-a făcut cunoscut în S.U.A. pentru atitudinea sa liberală, fiind un luptător pentru pace și un adversar al războiului din Vietnam.

RECITAL DE POEZIE IDIȘ

Actrița Zepora Waldman din New York a prezentat un recital de poezie idiș în mai multe țări din America latină. Turneul a cuprins următoarele state: Mexico, Columbia, Guatemala, Honduras, Jamaica, Ecuador, Peru și Chile. Cu acest prilej s-a verificat din nou că populația evreiască din aceste țări arată un viu interes pentru arta și cuvântul în limba idiș.

BIBLIA ILUSTRATĂ DE SALVADORE DALI

Editura italiană „Rizzoli” a publicat o ediție de lux a Bibliei cu peste o sută de ilustrații ale cunoscutului artist Salvador Dali.

După datele cele mai recente ale UNESCO, cartea cărților continuă să se plaseze pe primul loc pe lista traducerilor. În anul 1967, Biblia a fost tradusă în 197 limbi și dialecte.

STUDII DE IUDAISTICĂ LA UNIVERSITATEA DIN TORONTO

Începând cu acest an de învățământ — la universitatea McGill din Toronto (Canada) funcționează o catedră de iudaistică. Între altele, catedra își propune să prezinte studenților contribuția pe care iudaismul a adus-o la dezvoltarea culturii universale. Peste o sută de studenți urmează cursurile predate de membrii noii catedre.

ISTORIA EVREILOR ÎN LIMBA SÎRBĂ

În editura Federației comunităților evreiești din Iugoslavia a apărut o scurtă istorie a poporului evreu, prelucrare după Simon Dubnov. Traducere este făcută în limba sîrbă.

stiri

„JURNALUL ANNEI FRANK” ÎN LIMBA JAPONEZĂ

„Jurnalul Annei Frank” tradus în limba japoneză a atins un tiraj de 1 milion exemplare. Cartea a făcut o impresie deosebită asupra cititorilor. în primul rînd asupra tineretului.

UN NOU FILM DESPRE GOLEM

Legenda Golemului din Praga a inspirat în decursul timpului mai mulți regisori. Cititorii mai vîrstnici își mai amintesc, probabil, de filmul realizat de cineastii francezi în anul 1937. Anterior, prin 1920, studiourile germane au produs și ele un film — era în epoca cinematografului mut — inspirat de legenda rabinului Low.

În prezent, pe platourile studioului Barrandov se toarnă un nou film pe această temă. Scenariul aparține lui Jiri Brdecka.

AJUTOARE PENTRU BIAFRA

Organizația Bnei Brit din New York a trimis medicamente și alimente populației infometate din Biafra. Avionul special care a transportat aceste ajutoare a fost pilotat de Abie Nathan, pilot israelian care în ultimii ani s-a făcut cunoscut prin inițiativele sale curajoase pentru instaurarea păcii în orientul apropiat.

UNESCO — COURIER ÎN LIMBA EBRAICĂ

Începînd din luna septembrie a.c. UNESCO — Courier, publicația internațională editată de organizația pentru educație și cultură a ONU, apare și în limba ebraică.

Fiecare număr al acestei reviste este dedicat unei probleme importante la ordinea zilei. Numărul pe septembrie a fost consacrat Chartei drepturilor omului. Editorialul este semnat de René Cassin, autorul proiectului Declarației drepturilor omului.

REEDITAREA TALMUDULUI BABILONEAN

La München se află în curs de tipărire o ediție — facsimil a Talmudului babilonean. Imprimarea se face după unicul manuscris original ce s-a păstrat.

BUNICUL ÎL ÎNTILNEȘTE PE MESIA...

Cunoscutul regisor al studiourilor de televiziune franceze lucrează în prezent la realizarea filmului muzical „Bunicul îl întilnește pe Mesia în gara Lyon”. Este povestea unui bătrîn evreu credincios care în fiecare an, de Pesah, se duce în gară, la Lyon, să-l aștepte pe Mesia. În cele din urmă bătrîmul crede a-l recunoaște în persoana unui sârman cerșetor.

NOUL PREȘEDINTE AL OBȘTEI DIN ELVEȚIA

Dr. V. Halperin a fost ales în unanimitate președinte al comitetului de conducere al Federației comunităților evreiești din Elveția.

ILUSTRĂȚII LA SALOM ALEHEM

Pictorul J. Kuperman din Moscova a realizat un ciclu de desene la povestirile lui Salom Alehem. Desenele au fost expuse în cadrul unei expoziții colective, bucurîndu-se de o bună apreciere din partea publicului și a presei de specialitate.

EVREII DE PE INSULA CRETA

Pînă în preajma celui de al doilea război mondial pe insula Creta, ce aparține Greciei, se afla o mică obște evreiască alcătuită din 350 de membri. Mici colectivități evreiești existau și pe insulele Rhodos și Korfu. Războiul și ocupația nazistă au pus în pericol aceste mici comunități.

Pînă recent, la Heraklion, capitala insulei Creta, se mai afla o singură familie evreiască, Minerho. Prin strămutarea acestei familii la Atena, istoria obștei aparține acum în întregime trecutului.

EXPOZIȚIE FILATELICĂ

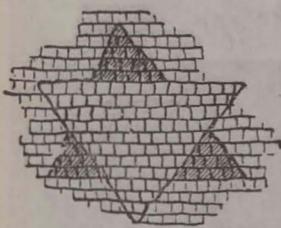
La Ierusalim s-a deschis o expoziție filatelică internațională. Cu acest prilej, poșta din România a emis un timbru special.

TALMUDUL ÎN LIMBA SPANIOLĂ

O inițiativă editorială de mari proporții este, fără îndoială, traducerea și imprimarea Talmudului în limba spaniolă. Recent a apărut volumul V. În decurs de 6 ani este prevăzută apariția și a celorlalte 21 volume, astfel ca cititorii de limbă spaniolă din Europa, America latină etc. să aibă la îndemînă această operă capitală a iudaismului.

COMENTARIU BIBLIC INEDIT

Michael Katz, profesor de talmud la Yeshiva University din New York a scos la lumină un comentariu inedit la Deuteronom. a V-a dintre cărțile lui Moșe. Prețiosul manuscris, despre a cărui existență nu s-a știut pînă de curînd, se afla în depozitele lui British Museum din Londra. El datează din secolul al XII-lea, autorul său fiind rabinul Meyuchas ben Eliah, al cărui nume este menționat și în alte comentarii datînd din epoca respectivă.

ANIVERSAREA UNEI NOBILE ACȚIUNI

Secțiunea britanică a Congresului Mondial Evreiesc a oferit o recepție în onoarea unor personalități din Danemarca și Suedia cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la acțiunea de salvare a evreilor danezi din ghiarele ocupanților nazisti. După cum se știe, mișcarea patriotică de rezistență din Danemarca a transportat în puterea nopții, cu bărci de pescar, evrei din țară în Suedia vecină și neutră, unde au supraviețuit celui de al doilea război mondial.

COMUNITATEA DIN SINGAPORE

La Singapore, capitala statului Malacia, există o mică obște evreiască. Activitatea social-culturală se desfășoară în cadrul clubului „Menora”.

PROCESELE CRIMINALILOR DE RĂZBOI

Ministrul Justiției al R.F. a Germaniei a cerut guvernului federal să adopte neîntîrziat o hotărîre în chestiunea abrogării prescripției pentru crimele împotriva umanității comise sub regimul național-socialist.

Vorbînd în cadrul unei conferințe de presă, ministrul Gustav Heinemann a afirmat din nou că toate crimele săvîrșite în perioada nazistă nu vor putea fi anchetate înainte de sfîrșitul anului 1969. Acest punct de vedere este împărtășit de biroul federal din Ludwigsbuurg, însărcinat cu cercetarea crimelor naziste.

O conferință internațională a reprezentanților însărcinați cu cercetarea crimelor de război s-a desfășurat luna trecută la Viena. Delegații, printre care se afla d. Simon Wiesenthal, directorul Centrului de documentare din Viena, au procedat la un schimb de vederi.

O NOUĂ SINAGOGĂ ÎN NOUA ZEELANDA

În prima zi de Roș Hașana a fost inaugurată noua sinagogă din Auckland (Noua Zeelandă). La festivitatea organizată cu acest prilej a asistat un mare număr de credincioși, precum și reprezentanți ai autorităților. Predica inaugurală a fost rostită de rabinul Alexander Astor din Sidney — Australia, invitat al obștei.

Pînă acum serviciile religioase se oficiau într-o sinagogă mai mică, cu o vechime de 83 de ani. Noua construcție corespunde acum pe deplin nevoilor obștei.

Obștea din Noua Zeelandă numără 4 500 suflete.

ȘCOLILE DIN RIO DE JANEIRO

4 din școlile evreiești din Rio de Janeiro (Brazilia) s-au contopit, afîliindu-se secției pentru cultură și studiul Torei al Agenției Evreiești.

UN EX-MINISTRU NAZIST DEPUNE MARTURIE...

Fostul ministru nazist al Armamentului, Albert Speer, a fost audiat ca martor în procesul celor 3 comandanți SS ai lagărului de concentrare Mittelbaum (Dora). După bombardarea bazei de la Peenemünde, nazistii au fabricat în acest lagăr rachetele V-1 și V-2 cu care au bombardat Londra.

Albert Speer a ieșit cu doi ani în urmă din închisoarea Spandau, unde a ispășit pedeapsa de 20 de ani de detențiune la care a fost condamnat de Tribunalul internațional de la Nürnberg.

בלעטער געשיכטע

וואס ווייסן מיר וועגן די לייב
 שרעה? כמעט גאנצנישט. זיינע
 מאטע-מאטע זיין געבוירן. זיין
 שולדן צום בעסטע, זיינע געקלימטע
 נסיעות אויף די יאגראירדיס,
 אויף פאלק-אסיפות, צו די ל"ו
 צידיקס. זיינע מלחמות מיט שריט
 און מלכים, די מלחמות פון דעד
 מענטש-שיסער קדושה מיט דער
 סומאה - דאס אלץ אין איין
 שטיק גענענדעס, וואס דאס פאלק
 האט געשאפן ארום דעם „איש
 בלא", דעם צידיק ר' לייב שרעה,
 וואס לעבט ביזן היינטיקן מאָג
 צווישן חסידים.

דער נענדאק, זיין וואלט
 האלט זיין זכות פון די ל"ו
 צידיקס, איז שטארק פארשפרייט
 ביי יידן. פריער די קבלה, דער-
 נאך חסידות האבן דעם געדאנאן
 פארפאסן, אָנגעוויזן אז די ל"ו-
 ניקסעס מייזן אים מענטשן און
 שטאָס, געפערט זיך אין וועל-
 דער, איז דערפון גיטן ארום
 קרומ-לכוד, זיין אויס ווי טעי-
 ווארציס, אבי מען זאל זיי נישט
 דעקענען. איז ער דור און
 זעכער פאראן א יידן, וואס פאר-
 גינגט שטאָלץ מיט די למד-
 וואַונקענס נאָכן בעל-שמש מיט
 זיין דאָס געוואָרן ר' לייב שרעה.
 איז דאָס פאַרזאָרגט די למד-
 וואַונקענס מיט פרנסה.

און כאטש שטאָלץ האָט ר'
 לייב שרעה כמעט נישט געקענט,
 איז זיין נאָמען נישט פאַלק-גע-
 וואָרן אזוי פאַרהייליקט, ווי רעס
 געט.

ר' לייב שרעה האָט ס'נאָנצע
 לעבן געפירט מלחמות, זיי געפירט
 און יודיות, און בייקטן און א
 אַוועקפירן די מלחמות האָט ער

